

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

В. В. Котенко

**ПОСЕЛЕННЯ
ХЕРСОНЕСЬКОЇ ХОРИ
МАСЛИНИ
У ПІВНІЧНО-ЗАХІДНІЙ ТАВРИЦІ**

Харків — 2017

УДК 904:911.37(477.75-14)
ББК 63.443.22(4УКР-6КРМ)
К 73

Відповідальний редактор :

С. Б. Сорочан — доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії стародавнього світу та середніх віків Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Науковий редактор :

А. В. Буйських — доктор історичних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу античної археології Інституту археології НАН України.

Рецензенти :

І. В. Бруяко — доктор історичних наук, старший науковий співробітник, директор Одеського археологічного музею НАН України;

О. А. Ручинська — кандидат історичних наук, доцент кафедри історії стародавнього світу та середніх віків Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

*Затверджено до друку рішенням Вченої ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 15 від 28.11.2016 р.)*

Котенко В. В.

К 73 Поселення херсонеської хори Маслини у Північно-Західній Тавриці : монографія / В. В. Котенко. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. – 228 с.

ISBN 978-966-285-390-2

Монографія присвячена комплексному вивченню поселення Маслини, що належить до хори Херсонеса Таврійського у Північно-Західній Тавриці. Пам'ятка була розкопана протягом 1972–1986 рр. загоном Харківського університету Північно-Кримської експедиції під керівництвом В. О. Латішевої (1934–2002 рр.). Робота висвітлює історію дослідження поселення, подано детальний аналіз основних аспектів матеріальної культури давнього населення — будівельних залишків та керамічного комплексу; досліджено прояви варварських елементів. порушено питання економічного розвитку херсонеської хори за елліністичної доби.

Для археологів, істориків, музейних працівників та всіх, хто цікавиться давньою історією України.

УДК 904:911.37+(477.75-14)
ББК 63.443.22(4УКР-6КРМ)

ISBN 978-966-285-390-2

© Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2017
© Котенко В. В., 2017
© Рижова Ю. М., макет обкладинки, 2017

Ministry of Education and Science of Ukraine
V. N. Karazin Kharkiv National University

V. Kotenko

**THE SETTLEMENT
OF CHERSONESOS CHORA
MASLYNY
IN THE NORTH-WESTERN TAURICA**

Kharkiv — 2017

Kotenko V. V.

The Settlement of Chersonesos Chora Maslyny in the North-Western Taurica : monograph / V. V. Kotenko. – Kharkiv: V. N. Karazin Kharkiv National University, 2017. – 228 p.

ISBN 978-966-285-390-2

The monograph deals with the complex studying of the Maslyny settlement, which belongs to the chora of Tauric Chersonesos in the North-Western Taurica. During 1972-1986 the site was excavated by the squad of the Kharkiv University of the North-Crimean expedition headed by Valeriya Latysheva (1934-2002). The paper highlights the investigation of this settlement, presents a detailed analysis of the main aspects of the material culture of ancient population, namely building remains, ceramic complex and discovered tracks of barbarian items. There are raised the issues of economic development of the Chersonesian chora at the Hellenistic time.

The book is intended for archaeologists, historians, museum custodians and for all, who are interested in the ancient history of Ukraine.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	10
ВІД РЕДАКТОРІВ	12
ВСТУП	15
Розділ 1	
ІСТОРІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ПОСЕЛЕННЯ МАСЛИНИ	19
1.1. Основні етапи археологічного вивчення поселення Маслини	20
1.1.1. Дослідження пам'ятки в кінці 1940-х — на початку 1970-х рр.	21
1.1.2. Діяльність Харківського загону в складі Північно-Кримської експедиції ІА АН УРСР у 1972 – 1986 рр.	25
1.2. Історія вивчення поселення Маслини в контексті формування поглядів на хору Херсонеса Таврійського	31
1.2.1. Палеогеографічна ситуація у Північно-Західній Тавриці за античної доби	31
1.2.2. Проблемні питання формування хори Херсонеса Таврійського	35
Розділ 2	
БУДІВЕЛЬНІ КОМПЛЕКСИ МАСЛИН	43
2.1. Планування та особливості забудови	45
2.1.1. Південна садиба	47
2.1.2. Західна садиба	61
2.1.3. Східна садиба та північна частина поселення	72
2.2. Господарсько-житлові об'єкти за межами античних садиб	83
Розділ 3	
КЕРАМІЧНИЙ КОМПЛЕКС ПОСЕЛЕННЯ	89
3.1. Будівельна кераміка	90
3.2. Гарний посуд	91
3.2.1. Амфори	92

3.2.2. Піфоси	95
3.2.3. Фляги	96
3.3. Проста гончарна кераміка	99
3.3.1. Кухонний посуд	100
3.3.2. Столовий посуд	101
3.3.3. Товстостінний посуд	109
3.4. Парадний столовий посуд	111
3.4.1. Аттична чорнолакова кераміка	111
3.4.2. Сіролощена кераміка	118
3.5. Культова кераміка та вироби спеціального призначення..	123
3.5.1. Культова кераміка	123
3.5.2. Світильники та дрібні керамічні форми	126
3.5.3. Глиняні вироби для заняття промислами	130
3.6. Ліплений посуд	133

Розділ 4

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ПОСЕЛЕННЯ МАСЛИНИ В СИСТЕМІ АНТИЧНИХ ПАМ'ЯТОК

ПІВНІЧНО-ЗАХІДНОЇ ТАВРИКИ	139
4.1. Поселення Маслини та організація хори Херсонеса Таврійського	140
4.1.1. Зв'язки поселення в системі «поліс–хора»	140
4.1.2. Міжполісні економічні контакти у Північному Причорномор'ї: Херсонес — Ольвія та Маслини	143
4.2. Греко-варварські контакти	150
4.3. Хронологія пам'ятки	154

ВИСНОВКИ	158
-----------------------	------------

РЕЗЮМЕ	163
---------------------	------------

SUMMARY	165
----------------------	------------

ДОДАТКИ	177
----------------------	------------

Додаток 1

Дослідження на поселеннях Гроти та Скелясте	178
---	-----

Додаток 2

Вироби з металу	180
-----------------------	-----

Додаток 3	
Вироби з каменю	180
Додаток 4	
Керамічні клейма (В. І. Кац, М. В. Іващенко, С. Ю. Монахов)	183
Додаток 5	
Керамічний комплекс. Статистичні показники	199
Додаток 6	
Монети з поселення Маслини (за Сапрыкин, 2005)	200
СПИСОК ІЛЮСТРАЦІЙ	201
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	213
Архівні джерела	226